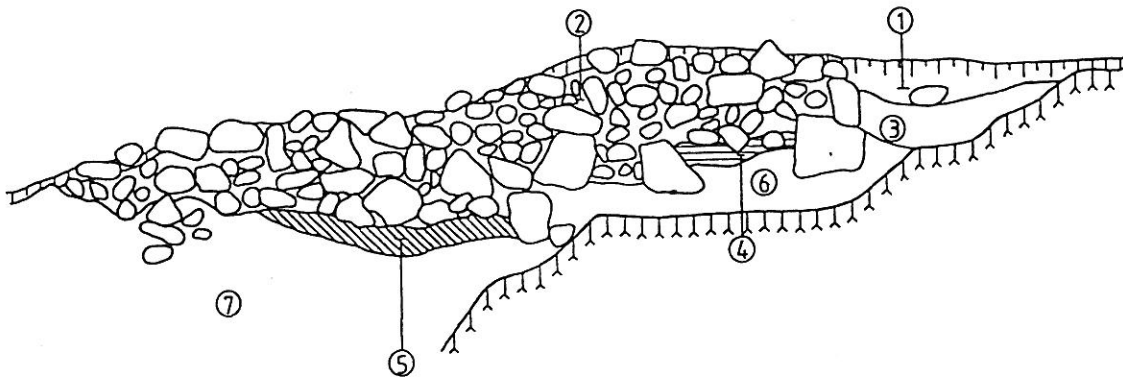

RAMSBERG

ETT FOSSILT ODLINGSLANDSKAP

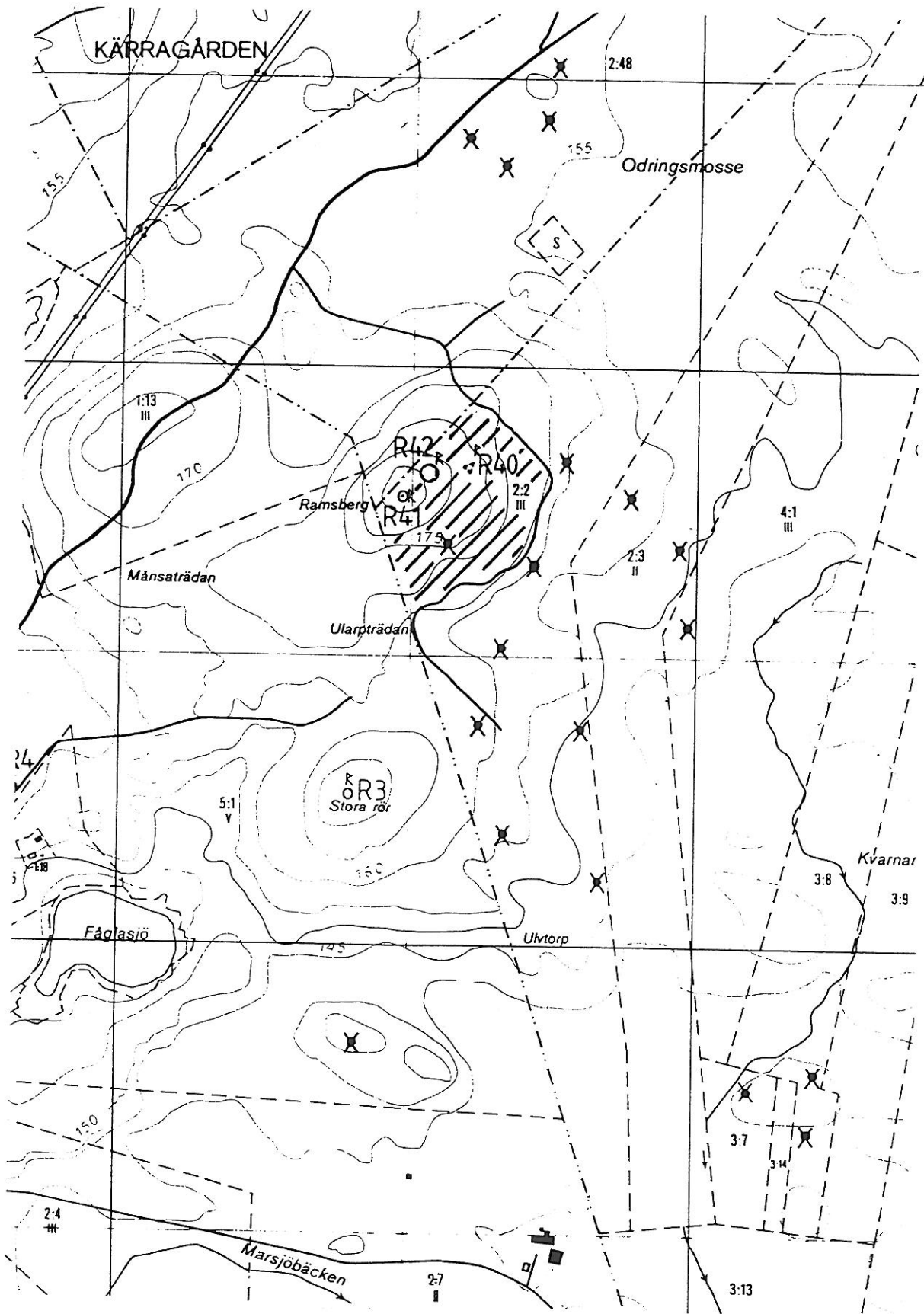
FRÅN ÄLDRE JÄRNÅLDER

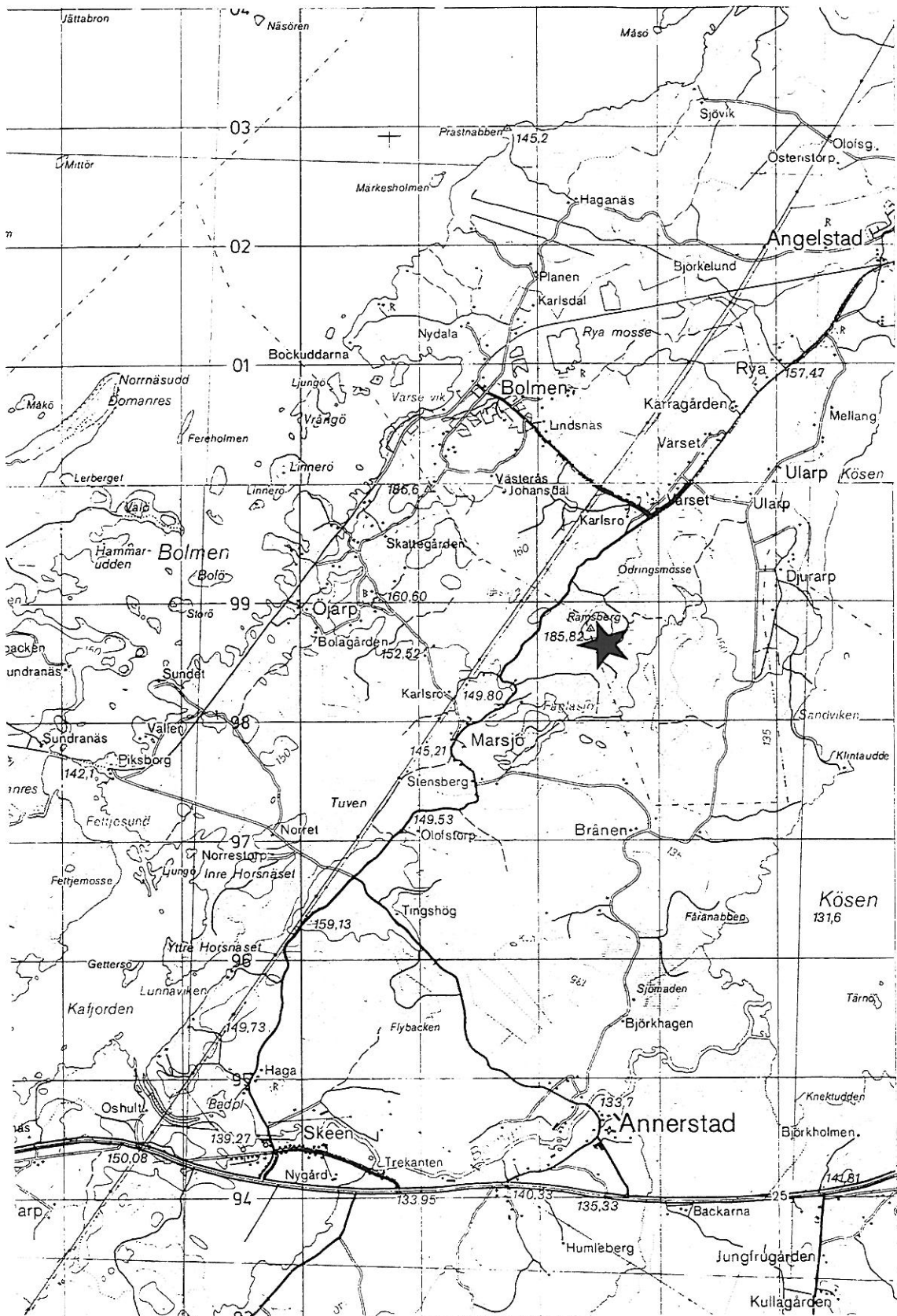
SMÅLANDS MUSEUM RAPPORT 1996:2
PETER SKOGLUND

Innehållsförteckning

Inledning	1
Om röjningsrösen	1
Fornlämningarna och den arkeologiska undersökningen	3
Dateringar	4
Lager på lager	5
Markutnyttjande	7
Gravarna	8
Bygden kring Ramsberg — igår, idag och imorgon	9
Litteratur	12
Tekniska och administrativa uppgifter	12
Utdrag ur fornminnesregistret, Angelstad socken	13
Bilaga: anläggningsbeskrivningar	

Utdrag ur ekonomiska kartan 4D 9e Marsjö med undersökningsområdet skafferat.
Skala 1: 10 000

Utdrag ur topografiska kartorna Markaryd 4D NV och Värnamo 5D SV Skala 1:50 000 Platsen för den arkeologiska undersökningen är markerad med en stjärna.

Inledning

På gränsen mellan Angelstad och Annerstad socknar i Kronobergs län ligger Ramsberg. Den som söker sig från allfartsvägen och upp till Ramsbergets topp kommer att finna en milsvid utsikt mot sjön Kösen i sydost. Utsikten är möjlig tack vare att skogen är avverkad på den östra sidan. Avverkningen på skogsskiftet Ularp 2:2 i Angelstad socken var ett av många skogsarbeten som ägde rum i länet under 1993. Till skillnad mot andra arbeten av det här slaget kom avverkningen att få ett arkeologiskt efterspel.

Genom en räkka olyckliga omständigheter hade de inblandade parterna missat att det på platsen fanns ett gravfält, en rest sten och en treudd, vilka alla var registrerade i fornminnesregistret. Vad mer var — kring gravarna fanns en mängd röjningsrösen vilka är samtida med gravarna. Avverkningen och den efterföljande markberedningen hade gjort att de resta stenarna fallit omkull och att röjningsrösen blivit kraftigt skadade.

Länsstyrelsen beslöt att gravarna skulle restaureras. Vidare beslöt Länsstyrelsen att det skulle ske en arkeologisk utgrävning av ett antal röjningsrösen. Tanken var att bidra till ökad kunskap kring den här typen av fornlämningar och förhindra liknande missöden i framtiden. Länsstyrelsen, Skogsvårdsstyrelsen och ATA Timber bidrog med pengar till utgrävningen och Smålands museum åtog sig att utföra arbetet.

Om röjningsrösen

Småland är ett stenrikt landskap där stenvägar och odlingsrösen vittnar om människans kamp mot stenen under olika tider. En som målande beskrivit landskapets stenrikedom är Vilhelm Moberg i romanen om Utvandarna. I ett avsnitt skildrar han hur svårt det var för Karl Oskars att hitta ny odlingsbar mark:

Karl Oskar gick ut och synade den ouppodlade marken i Korparmoen. Det var granskog och bergknallar, det var ödsliga moar och ljungris och tallrötter, det var sura sänkor med vitmossa och tranbär, det var tuvig och kullrig slätteräng. Och återstoden var stenskärv. Han tog en järnstång och stötte ned den här och var, och överallt hördes samma klang: sten. Han gick genom hage och äng, i skog och mo, och det klingade mot järnstaken: sten, sten, sten. Det var en enförmig sång, en sorgesam sång, för den som ville bryta mer åker: sten.

Det är resultatet av Karl Oskars och hans generationskamraters odlarmöda som vi vanligtvis möter när vi är på utflykt i kulturlandskapet. Från bilfönstret ser vi de stora odlingsrösen i åkermarken och de tjocka stenvägar som omgärdar den odlade marken.

Kampen mot stenen går emellertid längre tillbaka i tiden. Utanför dagens odlingslandskap, i vad som ofta är skogsmark, möter oss ett äldre kulturlandskap präglad av järnålderns odlarmöda. Här handlar det inte om väl avgränsade och intensivt stenröjda ytor utan om stora områden med låga, flacka och oövertorvade rösen. Dessa områden är ofta vidsträckta och omfattar flera tiotals hektar. Storleken antyder att brukningstekniken skilt sig från våra dagars. Rimligen har man inte utnyttjat hela området på en gång utan vi får anta att man röjt en yta som man brukat några år för att sedan röja ny mark. Skogsskiftet i Ularp är en del av ett sådant område som brukats under äldre järnålder.

Utsikt från Ramsbergets topp mot sjön Kösen. Foto Peter Skoglund

Röjningsröseområden av den typ som beskrivits här finner man framför allt på det Sydsvenska höglandet (Tollin 1989:56f). De återfinns på osvallade moränbackar, i områden som aldrig nåddes av havet i samband med att inlandsisen smälte för 12—13 000 år sedan. I de områden som då låg under vatten sköljdes ler- och sandpartiklarna ut från höjderna och sedimenterades i de lägre områdena. Här finner vi idag Sydsveriges bördiga lerslätter. Helt annorlunda förhåller det sig i Kronobergs län som är beläget över den Högsta kustlinjen. Här är det isen som i första hand har präglat landskapet. Isens tyngd gjorde att den underliggande berggrunden smulades sönder. När isen smälte undan lämnade den efter sig ett landskap där man kunde finna allt ifrån lera, sand och grus, till sten och stora block inom samma område. Den som vill bruka marken över Högsta kustlinjen har därför alltid fått kämpa mot sten och block.

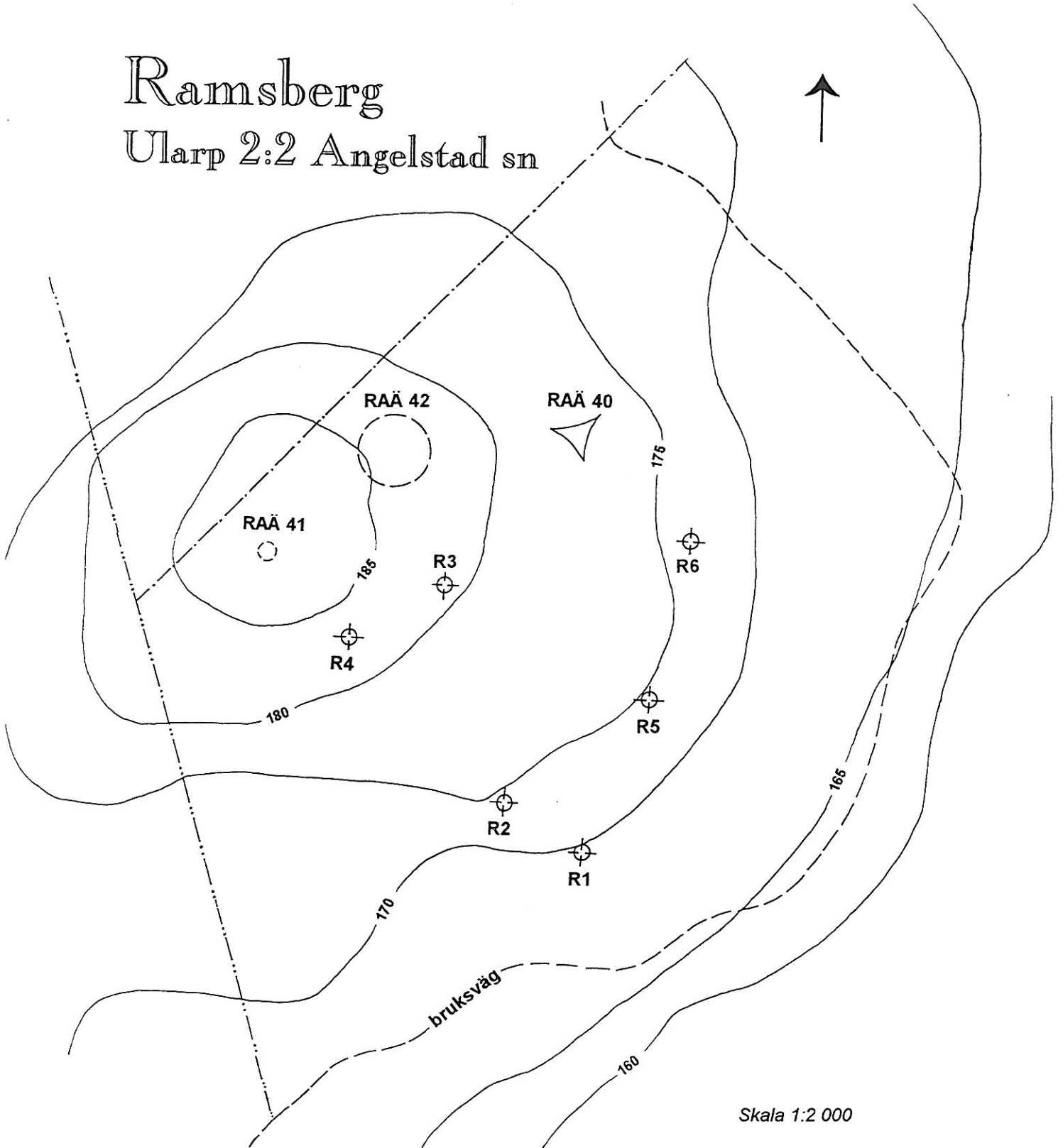
Fornlämningarna och den arkeologiska undersökningen

Undersökningsområdet i Ularp är omkring 300x250 m stort. Det begränsas öster och söder av en bruksväg och i väster och norr av en ägogräns. Marken är kraftigt kuperat med omväxlande plana områden och skarpa sluttningar. Ramsbergets högsta punkt ligger inom området och har uppmätts till 185,8 meter över havet. De lägre partierna befinner sig omkring 160 meter över havet.

Enligt Fornlämningsregistret finns här tre fornlämningar med numren 40—42. Fornlämning nr 40 är en treudd, nr 41 är en rest sten och nr 42 är ett gravfält. Gravfältet är 25x25 m stort och består av omkring 10 gravar. Här finns åtta stycken resta stenar varav sex numera är omkullfallna. Två av stenarna har stått i en stensättning som är 5x7 m stor. I anslutning till gravfältet finns flera klumpstenar vilka kan vara gravmarkeringar.

Ramsberg

Ularp 2:2 Angelstad sn

Skala 1:2 000

Åsa Jönsson i färd med att dokumentera röse 5. Foto Peter Skoglund

Utöver de registrerade gravarna finns här också en mängd röjningsrösen, vilka inte har uppmärksammats tidigare. Inom det 300x250 m stora området finns över 100 röjningsrösen belägna med ett inbördes avstånd av 15—25 m. De är 4—6 m i diameter och 0,2—0,4 m höga. De flesta röjningsrösen är kraftigt övermossade. Röjningsröseområdet är inte avgränsat utan rösena försetter utanför området i alla väderstreck.

Den arkeologiska undersökningen av röjningsröseområdet i Ularp ägde rum i juli 1995. Arbetet inriktades på att gräva ut och datera sex stycken röjningsrösen. Någon kartering av området var inte möjlig att göra inom ramen för de medel som anslagits till utgrävningen. För att undersöka rösena togs hjälp av en grävmaskin som grävde bort knappt hälften av röset. Därefter finrensades det för hand i syfte att urskilja eventuella lagerföljder. Profilerna dokumenterades i skala 1:20 och kolprov för datering samlades in.

Dateringar

Det är svårt att bestämma röjningsrösenas ålder. Stenmaterialet i sig går inte att datera, däremot kan man under gynnsamma omständigheter datera den brandröjningsfas som föregick hopsamlandet av röjningsstenen. Tanken är att man med hjälp av eld röjt en yta från vegetation. De förkolnade växtdelarna har bevarats under röjningsstenen, där de legat skyddade från väder och vind.

Kolprover samlades in från samtliga utgrävda röjningsrösen. I två fall var dock provmängden för liten för att en datering skulle kunna genomföras. I tabellen redovisas resultaten av dateringarna från fyra röjningsrösen och en härd.

Man skiljer på C-14 ålder och kalibrerad ålder där kalibrerad ålder motsvarar kalenderår. Om en datering anges med ett sigmas säkerhet innebär det att den med 68 procents sannolikhet ligger inom det angivna tidsspannet, med två sigmas säkerhet ökar sannolikheten till 95 procent. Provnumren är uppbyggda så att R syftar på röjningsrösen vilka har nummerats 1—6 och romersk siffra hänvisar till enskilda kolprov i de olika rösen. R2:I betyder alltså prov I i röjningsröse 2. Resultaten har sammanställts i en tabell:

Lab nr.	Prov nr.	C-14 ålder BP	Kal. ett sigma	Kal. två sigma
Ua 10378	R1:III	1720±65	232—407 e. Kr.	130—527 e. Kr.
Ua 10379	R2:I	1820±70	79—320 e. Kr.	27—387 e. Kr.
Ua 10380	R2:II	2080±65	201—2 f. Kr.	355 f. Kr—54 e. Kr.
Ua 10381	R5:I	3965±95	≥2497—2350 f. Kr.	≥2497—2146 f. Kr.
Ua 10382	R5:II	2135±80	355—73 f. Kr.	390f. Kr.—48 e. Kr.
Ua 10383	R6:II	1800±65	129—384 e. Kr.	34—390 e. Kr.
Ua 10384	A1	1990±65	93 f. Kr—69 e. Kr.	171 f.Kr.—130 e. Kr.

Kalibrerat efter Stuiver och Becker 1986

Sex av de sju dateringarna kan hänföras till äldre järnålder (500 f. Kr.—500 e.Kr.) Fem av dessa kommer från röjningsrösen och representerar enligt resonemanget ovan en röjningsfas av området. Dateringarna fördelar sig inte slumpvist över tiden utan man kan urskilja två koncentrationer.

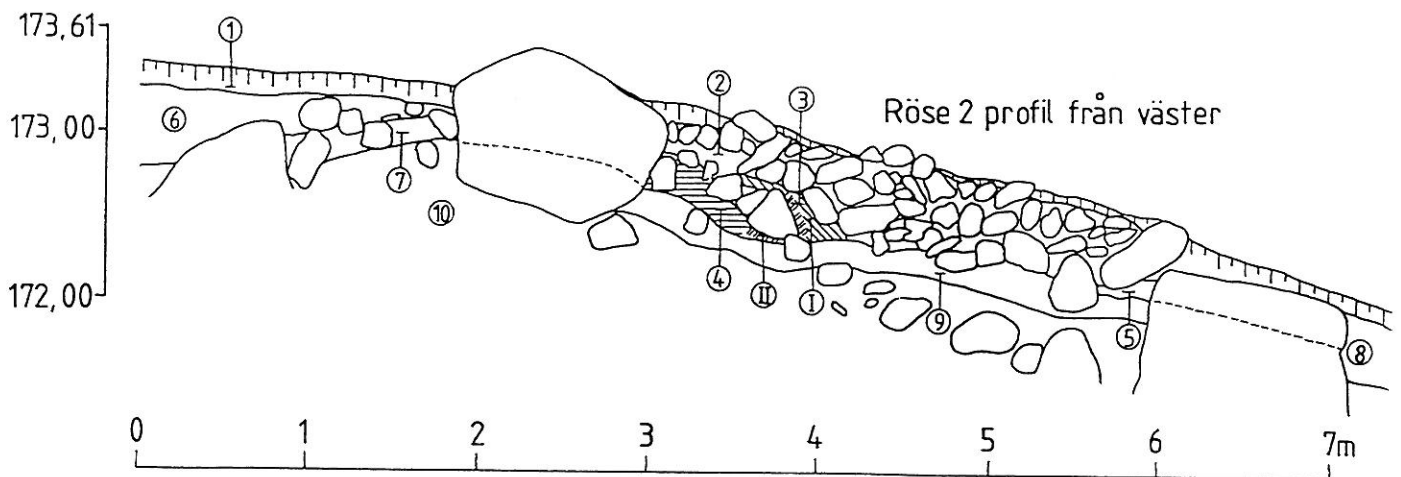
Prov II från röse 2 och prov II från röse 5 har liknande dateringar. De representerar ett äldsta röjningsskede någon gång under perioden 400 f. Kr —50 e. Kr. Prov III från röse 1, prov I från röse 2 och prov II från röse 6 har liknande dateringar och representerar ett yngre röjningsskede under perioden 50—500 e. Kr.

Det kol som har daterats är insamlat under rösets bottenstenar och daterar de tillfällen när man stenröjt området. Däremellan kan man ha röjt området från vegetation utan att detta avsatt spår under rösenas bottenstenar. Det är därför intressant att notera att kolprovet från den enda anläggningen som har daterats, härden A1, faller mitt emellan de bägge daterade stenröjningsfaserna. Härden representerar ett utnyttjande av området som inte nödvändigtvis behöver hänföras till stenröjning.

Prov I från röse 5 faller utanför ramen och är betydligt äldre än de övriga. Det är knappast troligt att kolprovet daterar en röjningsfas.

Lager på lager

Dateringarna av röjningsrösen visar att området stenröjts vid minst två tillfällen. Rösenas inre uppbyggnad tycks visa samma sak.

1. Vegetationsskikt 2. Porös fyllning av sand, sot och delvis förmultnade växtdelar 3. Mörkbrun siltig sand med sot, kol och humus 4. Mörkbrun siltig sand med sot, kol och humus. 5. Brun siltig sand med inslag av sot 6. Ljusbrun siltig sand med inslag av sot och kolfragment. 7. Brun siltig sand med små inslag av sot. 8. Flammig ljusbrun siltig sand med inslag av sot. 9. Ljusbrun siltig sand 10. Gul siltig sand Prov I C-14 ålder 1820±70 BP, Prov II C-14 ålder 2080±65 BP

Ett illustrativt exempel på detta är röse 2. Röset som var beläget i en sydsluttning var 3,5 m i diameter. Det framstod före utgrävning som ett flackt röse vilket i norr begränsades av en markfast sten. Efter att halva rösets avlägsnats och profilen rensats fram visade det sig att röset byggts upp succesivt under en längre tid.

Utgångspunkten har varit det stora markfasta blocket beläget vid 2—3m. När blocket rensades av kunde man se en skiljelinje mellan en övre vittrad yta och en undre del som var opåverkad av vittring (markerad med streckad linje i figuren). Detta tolkades som att den ursprungliga markytan legat betydligt längre ner och att den vittrade ytan tidigare varit exponerad för väder och vind. I ett första skede har man odlat runt stenen och lager 4 är ett resultat av denna äldsta odling. Lagret innehöll kol, sot och humus, vilket tyder på att man odlat och brandröjt på platsen. De stenar som överlagrar lager 4 har fungerat som ett lock och hindrat kolet från att försvinna. Stenarna har hamnat där i samband med stenröjningen som skett efter brandröjningen. Ett kolprov från lager 4 har med två sigmas säkerhet daterats till 355—54 f. Kr. Odlingen har fortgått efter denna första stenröjningsfas, vilket visas av lager 3 som överlagrar det första stenlagret. Liksom lager 4 innehöll detta lager sot, kol och humus vilket tyder på odling och brandröjning. Ett kolprov härifrån har med två sigmas säkerhet daterats till 27—387 e. Kr. Därefter har ytterligare sten förts på röset vilket gjort att det vuxit till sin nuvarande storlek.

De röjningsrösen vi kan iaktta i terrängen är ett resultat av återkommande stenröjningar med mellanliggande perioder av odling. Markanvändningen har också gjort att människan påverkat landskapet på ett olika sätt. Detta framgick tydligt vid utgrävningen av röse 3 och 4 som var belägna i en kraftig sydsluttning. Här hade odlingen gjort att jorden eroderat bort från området norr om rösena och fått till följd att berget gick i dagen.

Såväl dateringarna som de iakttagelser som gjorts i samband med att röseprofilerna dokumenterades visar att det fossila åkerlandskap vi idag ser vid Ramsberg är resultatet av återkommande stenröjningar under äldre järnålder.

Markutnyttjande

Den arkeologiska undersökningen har kunnat ge svar på när det sker förändringar i markutnyttjandet i form av intensifierad stenröjning. Däremot är det svårare att mer exakt besvara frågan hur dessa områden har utnyttjats. Vanligtvis omfattar den här typen av områden mycket stora arealer. Så är också fallet i Ramsberg där området inte är avgränsat utan fortsätter utanför undersökningsområdet i alla väderstreck. Det står klart att man inte kan ha utnyttjat hela ytan samtidigt utan större delen bör ha legat i träda medan man odlat på en begränsad del av området. Med tanke på områdenas storlek har man diskuterat trädesperioder på 10—30 år och odlingsperioder på 1—2 år (Gren 1989:90, Tollin 1989:69). Överför man detta resonemang till Ramsberg innebär det att intervallet mellan två röjningsskeden representerar flera odlingsstillfällen med mellanliggande trädesperioder.

I detta sammanhang kan det vara intressant att diskutera den härd som påträffades två meter söder om röse 6. Anläggningen utgjordes av en nedgrävning, 1,8x0,7 m stor och 0,4 m djup, fylld med sten, sot och kol. Ett kolprov från härden har med två sigmas säkerhet daterats till 171 f. Kr—130 e. Kr. Dateringen ligger därmed mitt emellan de bägge stenröjningsfaserna som vi antog inträffade 400 f. Kr—50 e. Kr. respektive 50—500 e.Kr. Statistiskt sett kan härden vara samtida med en av röjningsfaserna men det verkar mer troligt att den är resultatet av en aktivitet som inträffat mellan de bägge röjningarna. Härden var anlagd i en brant söderslutning med skydd mot vinden i norr, väster och öster. Den skarpa slutningen har varit lämplig för ett kortare uppehåll men knappast för ett permanent boende. Sådana kortare uppehåll på platsen måste ha skett i samband med odlingsstillfällena då man röjt vegetation, sått, rensat ogräs, skördat m.m.

Det finns emellertid ett förhållande som gör att vi måste överväga möjligheten att människor uppehållit sig permanent på platsen. Det är gravarna som finns inom området.

Ett av de många röjningsrösen på Ramsbergets sydsluttning. Notera hjulspåret som löper över röset. Ett resultat av den föregående markberedningen. Foto Peter Skoglund

Gravarna

Centralt belägna i den fossila åkermarken ligger de tre tidigare omtalade fornlämningarna: treudden RAÅ 40, den resta stenen RAÅ 41 och gravfältet RAÅ 42. Gravfältet består av åtta resta stenar varav två är belägna i en stensättning.

Gravar ses ofta som revirmarkering där själva gravmonumentet visat att ett marken är tagen i anspråk för en grupps räkning. Det är knappast en tillfällighet att gravarna i Ramsberg är belägna på två avsatser strax nedanför Ramsbergets högsta punkt. Det har varit en medveten strävan att de skulle synas på långt håll vilket de säkert gjort i ett landskap som var betydligt mer öppet än dagens.

Såväl ensamliggande treuddar som resta stenar är gravtyper som generellt brukar dateras till äldre järnålder 500 f. Kr. —500 e. Kr. (Burström 1991:70ff). Gravarna bör därmed ha tillkommit samtidigt som man utnyttjat området för odling. Den grupp av människor som röjt och brukat marken har också begravt sina döda här.

Gravarna ska inte bara ses som revirmarkeringar utan också som de religiösa monument som de i första hand är. Tillsammans uttrycker de ett varierat symbolspråk som varit fullt av mening för de som en gång uppförde dem.

Bilden är tagen från söder och visar en av de resta stenarna. Foto Peter Skoglund

Ett sådant exempel är stensättningen. I ytan på denna kunde man se en mängd knytnävsstora kvartsstycken. Med tanke på att endast enstaka kvartsbitar hittades i de röjningsrösen som grävdes ut tyder den stora mängden kvarts i stensättningen på att den medvetet har deponerats här. I stensättningen har man också rest två stenar vilka nu är omkullfallna.

Uppförandet av de ovan mark synliga gravmarkeringarna är emellertid bara en del i en komplicerad gravritual som föregåtts av att den döde bränts på bål. Man brukar anta att likbränningen infördes som ett sätt att underlätta den dödes färd från jordelivet till livet efter detta. Kremeringen påskyndade kroppens förstörelse vilket var en förutsättning för att själen skulle kunna frigöras från den gamla kroppen och uppgå i en ny existens. Gravarna kan därmed ses som monument vilka placerade människan i ett sammanhang uppbyggt kring liv, död och återfödelse.

Om gravarna visar på människans plats i ett kosmiskt sammanhang så är röjningsrösen ett vittnesbörd om det årliga dramat med sådd och skörd som nödvändiga förutsättningar för livets fortbestånd. Troligt är att dåtidens människa inte sett de skarpa gränser som vi gör mellan det vardagliga arbetet på åkern och gravläggandet av de döda. Tankar om livets förutsättningar och fortbestånd har säkert varit närvarande i bägge fallen.

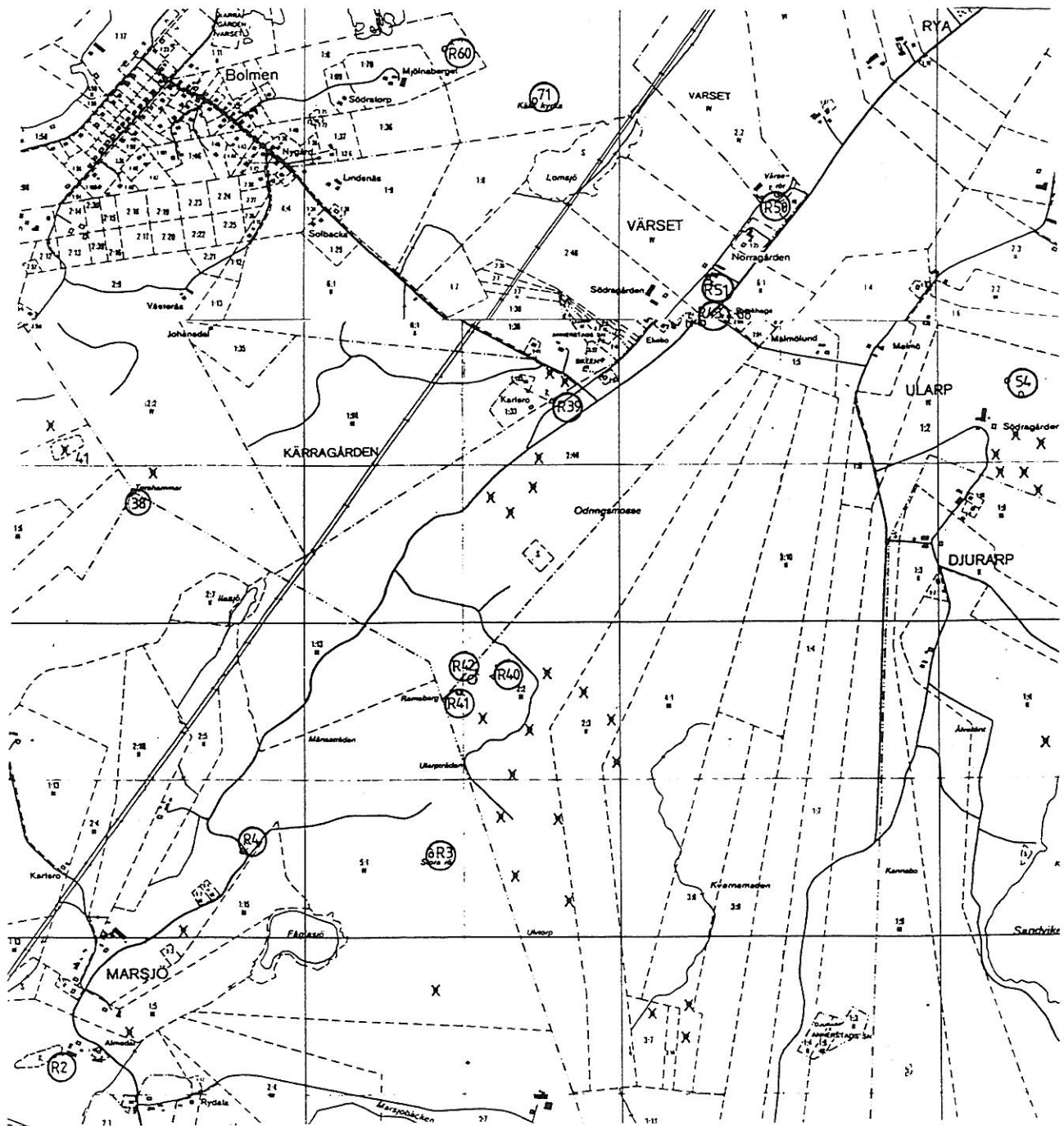
Bygden kring Ramsberg — igår, idag och imorgon

När övergavs åkermarken vid Ramsberg? Frågan är svår att besvara eftersom den arkeologiska undersökningen endast har daterat den sista stenröjningen vilken har ägt rum under perioden 50—500 e. Kr. Man kan givetvis ha fortsatt att bruka marken långt efter det. En indikation på att markutnyttjandet faktiskt förändrades under den efterföljande perioden är att vi inte har några gravar från yngre järnålder vid Ramsberg.

De närmaste gravarna från den yngre järnåldern (500—1 000 e. Kr.) finner vi i anslutning till dagens bebyggelse i Marsjö, Annerstad socken, och i Värset, Angelstad socken. Vid Marsjö ligger RAÄ 2, ett gravfält som består av 50 gravar varav 40 är högar och 10 är stensättningar. Vid Värset ligger RAÄ 43, ett gravfält som består av 35 högar. Bägge byarna omnämns i skriftligt material först under medeltiden men gravfälten visar att bebyggelseenheter etablerades senast under slutet av den yngre järnåldern.

De yngre järnåldersgravfälten skiljer sig från äldre järnålderns gravfält genom att vara större och mer enhetliga. Storleken visar att de antingen använts över längre tid eller att fler människor nu begravdes på samma plats. Vilken tolkning man än väljer så antyder de att bygden under yngre järnålder fick en fastare struktur. Ett förhållande som ofta går att spåra dagens landskap i form av moderna bebyggelseenheter med tillhörande bygravfält från yngre järnålder.

Tittar vi på dagens karta framstår området kring Ramsberg som ett typiskt utmarksområde. Ramsberget utgör gräns för tre byar och två socknar, nämligen: Ularp och Värset i Angelstad socken och Marsjö i Annerstad socken. Sockenbildningen sker succesivt under medeltiden och det dröjer förmodligen innan det uppstår behov av att exakt fixera gränsen mellan Annerstad och Angelstad socknar i terrängen. När man till slut gör det har det höga Ramsberget varit en naturlig och lämplig gränsmarkering.

Utdrag ur ekonomiska kartan med fornlämningsarna i undersökningsområdets närhet markerade. Nr 40-42 ligger inom undersökningsområdet.

Fornlämningsnummer i Annerstads socken:

- 2 Gravfält (ca 50 gravar)
- 3 Röse
- 4 Milstolpe
- 38 Plats med tradition

Fornlämningsnummer i Annerstads socken:

- 39 Treudd
- 40 Treudd
- 41 Rest sten
- 42 Gravfält (ca 10 gravar)
- 43 Gravfält (ca 35 gravar)
- 50 Röse
- 51 Milstolpe
- 54 Två härdar (funna vid jordtäkt)
- 60 Röse, domarring och två resta stenar
- 71 Tresidig stenformation (grav?)

Det faktum att området kring Ramsberg saknar gravar från yngre järnålder tillsammans med dess karaktär av gränsområde i historisk tid gör det rimligt att anta att den bebyggelseenhet som fanns här under äldre järnålder övergavs under loppet av yngre järnålder. Källmaterialet visar oss att en förändring sker men tigger om det exakta förloppet.

Men är det verkligen rimligt att säga att området kring Ramsberg övergavs? Det beror på vilket perspektiv man anlägger. Att åkrarna övergavs innebar inte att man slutade utnyttja marken. På utmarken gick djuren på bete och marken fortsatte därmed att ge viktiga bidrag till de omgivande hushållens ekologi. Utmarken användes också till jakt och insamling. Svedjebruket har varit utbrett i historisk tid och det kan inte uteslutas att svedjor också brunnit kring Ramsberg.

När utmarken delades upp mellan byarna på 1800-talet förstärktes Ramsbergets betydelse som gränsmärke och ägo gränserna markerades med stenmurar vilka fortfarande går att se i terrängen. Nu fick den enskilde bonden ett direkt inflytande över marken vilket bl.a. banade vägen för ett modernt bedrivet skogsbruk. Skogsbruket med sina hyggen, körvägar och diken är det som idag präglar trakten kring Ramsberg.

Med det perspektiv som skisserats här är dagens skogsbruk endast ett i raden av människans alla sätt att utnyttja landskapet. Ett sådant perspektiv manar också till varsamhet så att inte dagens generation utplånar de spår efter efter arbete och liv i gångna tider som våra företrädare på platsen lämnat efter sig.

Litteratur

Burström, M. 1991 Arkeologisk samhällsavgränsning En studie av vikingatida samhällsterritorier i Smålands inland. *Stockholm studies in Archaeology* 9. Stockholm

Gren, L. 1989. Det småländska höglandets röjningsröseområden *Arkeologi i Sverige 1986*

Tollin, C. 1989 Röjningsrösen i södra Sverige *Arkeologi i Sverige 1986*

Tekniska och administrativa uppgifter

Topografiska kartan	Markaryd 4D NV
Ekonomiska kartan	4D 9e Marsjö
Koordinater	x6298,7/ y1372,5
Fastighet	Ularp 2:2, Angelstad sn
Ansvarig institution	Smålands museum
Uppdragsgivare	Länsstyrelsen/Skogsvårdsstyrelsen
Typ av undersökning	Arkeologisk efterundersökning
Personal	Grävningsledare Peter Skoglund Åsa Jönsson
Smålands museum dnr.	110-9/95
Länsstyrelsen dnr.	220-7273-93

C-14 analyserna är utförda vid Svedberglaboratoriet, Uppsala

Allmänt kartmaterial från Lantmäteriet medgivande ÖLM-G 35-11-94:03.

Dokumentationsmaterialet förvaras i Smålands museums kulturmiljöavdelnings arkiv.

Utdrag ur fornminnesregistret, Angelstad socken

Fornlämning nr 40

Treudd 12 m sida, uddarna i Ö 40° N, S 12° Ö och i V 30° N, och 0,5 m h. Fyllningen övertorvad med i ytan talrika stenar, 0,2-0,4 m st. Kantkedja delvis raserat, 0,3 m h av 0,4-0,6 m l stenar. I SSV och NV uddarna tvärställda klumpstenar, 0,5-0,65 m h, 0,7 m br och 0,25-0,5 m tj. Vid NÖ udden ligger en sten 1 x 0,65 m och 0,25 m tj. I mitten är en s k vallstuga inbyggd, 1,5 m i diam och 0,7 m dj. Treudden beväxt med en- och rönnbuskar.

Anm. Treuddens NÖ udde har blivit överkörd och stenarna har rubbats. Likaså har de tvärställda klumpstenarna som avslutar uddarna i SSV och NV fallit omkull. Treudden är beväxt med en rönnbuske.

Fornlämning 41

Rest sten 0,65 m h, 0,6 m br (Ö 10° S - V 10° N) och 0,2 m tj. Runt om stenen finns i markytan ett flertal övertorvade smärre stenar.

Anm. Den resta stenen kunde inte återfinnas vid besöket i juli 1995.

Fornlämning 42

Gravfält, 25 x 25 m, bestående av c:a 10 fornlämningar. Dessa utgörs av resta stenar med rektangulär genomskärning, av vilka c:a 4 är omkullfallna. Stenarna är 0,35-0,7 m h, 0,4-0,6 m br och 0,2-0,25 m tj. Stenarna har möjligen ingått i några stensättningar av något slag. 2 av stenarna belägna i Ö delen av gravfältet, står i ett röse, 7 x 5 m (N-S) och 0,4 m h. Troligen uppkastad röjningssten. Bland de resta stenarna förekommer c:a 10 klumpstenar, 0,5-1 m st. Gravfältet överväxt med barrträd och enbuskar.

Anm. Genom röset löper två stycken körspår i N-S riktning. Röset får bedömas som en stensättning med påförd odlingssten. I stensättningens yta återfanns en mängd kvartsbitar 0,05— 0,1 m stora. På stensättningen ligger två stycken kullfallna stenar vilka i inventeringen omtalas som resta. Sammanlagt kunde åtta stycken resta stenar iakttas, utöver de som redan omtalats fanns sex resta stenar väster om stensättningen. Fyra av dessa stenar är omkullfallna. Gravfältet är beväxt med tolv tallar.

Bilaga: anläggningsbeskrivningar

Teckenförklaring

Vegetationsskikt

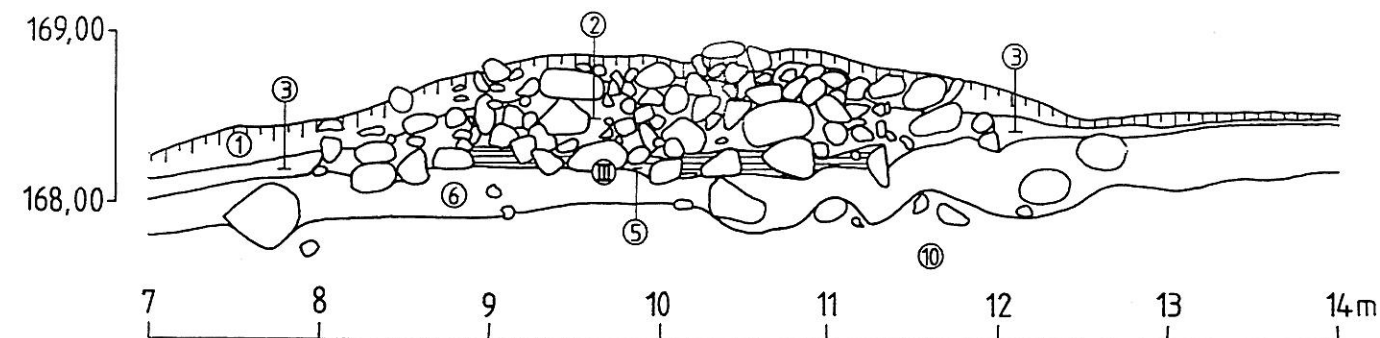
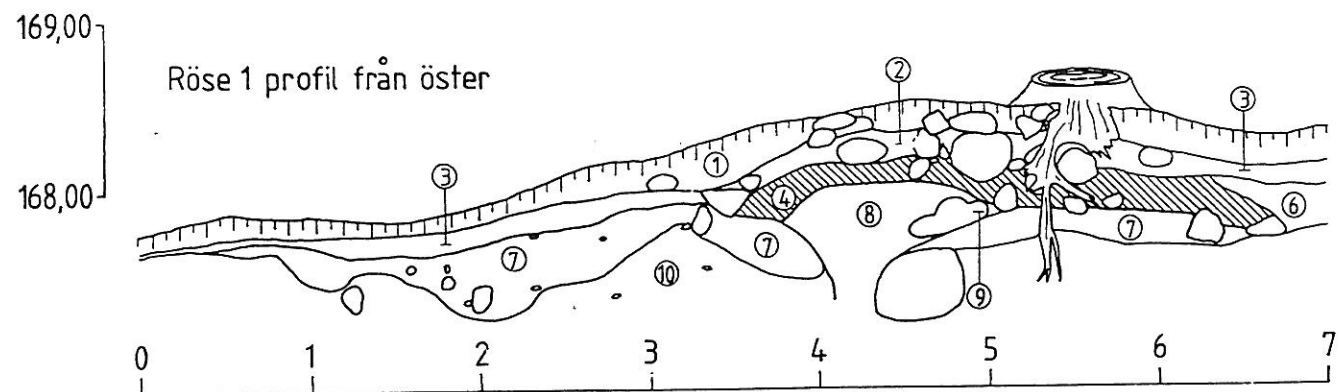
Humlösa lager

Berggrund

Röse 1 (R1)

Röse 1 framstod före utgrävning som en delvis övertorvad anläggning 3,5 m i diameter och 0,3 m hög. I samband med att röset snittades med grävmaskin framträdde en mindre samling odlingssten söder om det egentliga röset.

1. Vegetationsskikt 2. Grå porös sand med sot 3. Gråvit kompakt sotig sand 4. Brun kompakt siltig sand med inslag av sot och kol 5. Grå siltig sand med inslag av sot, kol och humus 6. brunorange kompakt siltig sand med inslag av kolpartiklar 7. Mörk brunorange sand 8. Orangebrun sand 9. Brun sotig sand 10. Gul sand Prov III C-14 ålder 1720±65 BP

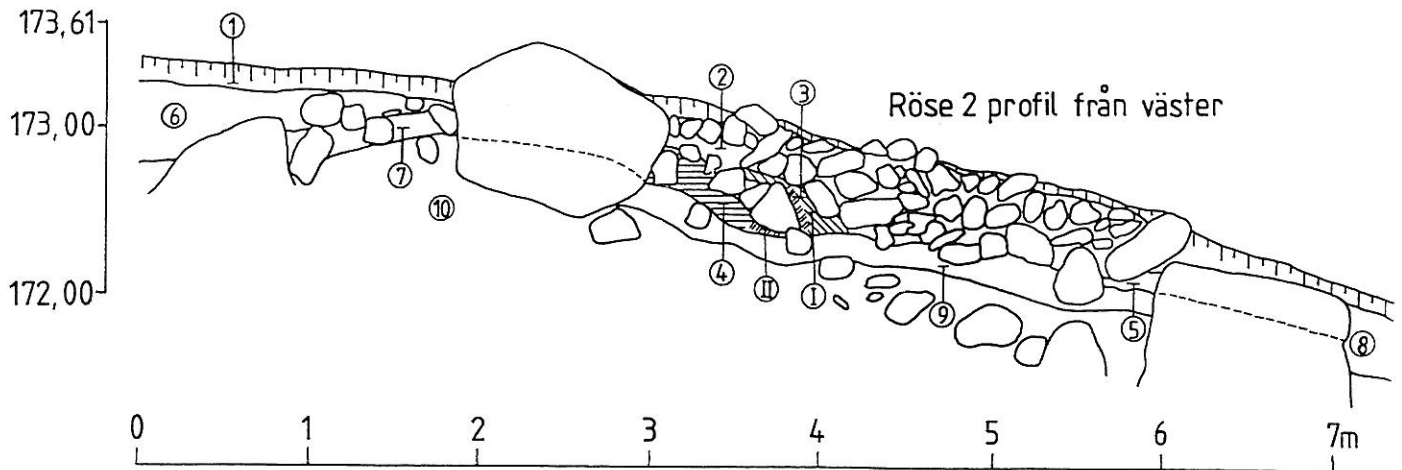
Lager 5, ett svagt humöst och sotigt lager, tolkades som den äldre markyta som röset anlagts på. Det egentliga röjningsröset är beläget vid 8—12 m. Det framgår av profilen att röset är nedsjunket under nuvarande marknivå och att i såväl söder som i norr har jord (3) ackumulerats upp emot röset. Detta sammanhänger med att röset är beläget i en sänka och att jord förts ned från högre liggande partier och stoppats upp av röset. En mindre samling odlingssten som överlagrar ett sotigt lager (4) finns vid 4—6 m. Detta tolkades som spår efter en begränsad stenröjning som konserverat en äldre markyta (4).

Vissa svårigheter uppstod när det gällde att tolka lagerföljden vid 4—5 m. Här finns ett "dike" (8) som skär igenom omkringliggande lager och insprängt i detta finns en sotig lins (9). Lager 8 som bestod av sorterat material tolkades till slut som en bäckfåra som uppstått i samband med isavsmältningen vilken omedelbart sedimenterat igen.

Lager 7 är ett anrikningsskiktet (B-horisont). Lager 10 utgör moderjorden (C-horisont).

Röse 2 (R2)

Röse 2 framstod före utgrävning som en delvis övertorvad anläggning 3,5 m i diameter och 0,2 m hög vilken norr i begränsades av en markfast sten.

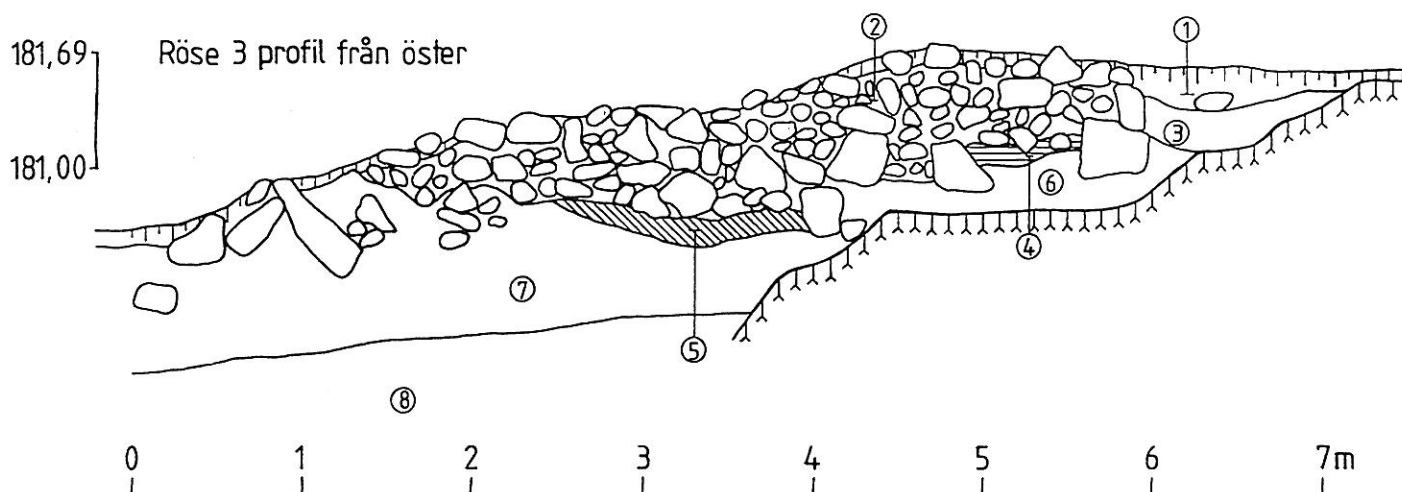
1. Vegetationsskikt 2. Porös fyllning av sand, sot och delvis förmultnade växtdelar 3. Mörkbrun siltig sand med sot, kol och humus 4. Mörkbrun siltig sand med sot, kol och humus. 5. Brun siltig sand med inslag av sot 6. Ljusbrun siltig sand med inslag av sot och kolfragment. 7. Brun siltig sand med små inslag av sot. 8. Flammig ljusbrun siltig sand med inslag av sot. 9. Ljusbrun siltig sand 10. Gul siltig sand Prov I C-14 ålder 1820 ± 70 BP, Prov II C-14 ålder 2080 ± 65 BP

Den streckade linjen på de markfasta blocken markerar gränsen mellan den övre delen av stenarna som varit utsatta för vittring och den undre delen som var opåverkad av väder och vind. Gränsen mellan ovittrad och vitttrad yta på stenarna indikerar därmed var marknivån ursprungligen varit belägen. Lager 4, ett humöst och mycket sotigt lager, tolkades som den markyta som ursprungligen varit i bruk. Lager 4 har överlagrats av röjningssten vid 3—4 m vilket gjort att ytan konserverats. Därefter har ytterligare odling skett vilket får till följd att stenarna har överlagrats av ett mörkbrunt siltigt sandlager som innehöll kol, sot och humus (3). Detta lager har i sin tur täckts med ytterligare sten. Röset begränsas i söder av en större sten och under denna finns ett brunt siltigt sandlager med inslag av sot (5). Lagret var diffust men är troligen en rest av den markyta som var i bruk när de sista stenarna i röset lades på plats. Röset är beläget i en sluttning vilket fått till följd att jord (6) transporterats från de högre liggande partierna och stoppats upp vid det stora markfasta blocket.

Lager 9 är ett anrikningsskikt (B-horisont) och lager 10 utgör den sterila moderjorden (C-horisont).

Röse 3 (R3)

Röse 3 framstod före utgrävning som en delvis övertorvad anläggning 4 m i diameter och 0,2 m högt.

1. Vegetationsskikt 2. Porös fyllning av i huvudsak sand, sot och delvis förmultnade växtdelar 3. Brun siltig sand med sot och kolfragment. 4. Brungrå sotig sand med sot, kolfragment och humus 5. Brungrå siltig sand med mycket sot enstaka kolfragment och humus. 6. Brun siltig sand med sot och kolfragment. 7. Flammig brunröd siltig sand med små inslag av sot. 8. Flammig gul sand

Röse 3 är ett tydligt tvåskiktat röse vilket framträder såväl i stenmaterialet som i de underliggande lagren. Den äldsta delen av röset är belägen i söder vid 1,5—4 m. Slutet på denna del av röset markeras i norr av en "stötfog" vid 3—4 m med generellt sett större sten i den södra och äldsta delen av röset. Under den äldsta delen av röset återfinns lager 5, ett brungrått siltigt sandlager med sot och humus, tolkat som en äldre markyta. Under den yngre delen av röset finns lager 4, också det tolkat som en äldre markyta. Efter att de sista stenarna i röset lagts på plats har lager 3 ackumulerats upp emot rösets kant. Denna jord har kommit från de högre liggande partierna i norr och erosionen har fått till följd att berget norr om röset kommit att exponeras.

Lager 7 är ett anrikningsskikt (B-horisont) och lager 8 utgör moderjorden (C-horisont).

